Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0821U100071

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 13-01-2021

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Лазаренко Валерія Олексіївна
2. Lazarenko Valeria

Кваліфікація: д.філософ, 053

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 053

Назва наукової спеціальності: Соціальні та поведінкові науки. Психологія

Галузь / галузі знань:

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 17-12-2020

Спеціальність за освітою: Психологія

Місце роботи здобувача: ФОП Лазаренко Валерія Олексіївна

Код за ЄДРПОУ: 3418604123

Місцезнаходження: вул. Кібальчича 4, кв. 20, м. Київ, 02139, Україна

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ДФ 26.457.001

Повне найменування юридичної особи: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

Код за ЄДРПОУ: 21600715

Місцезнаходження: вул. Андріївська, 15, м. Київ, Київська обл., 04070, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

Код за ЄДРПОУ: 21600715

Місцезнаходження: вул. Андріївська, 15, м. Київ, Київська обл., 04070, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Національна академія педагогічних наук України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації:

Коди тематичних рубрик: 15.41

Тема дисертації:

1. Переконструювання просторової ідентичності внутрішньо переміщених осіб засобами ментального картографування

2. Re-construction of spatial identity of internally displaced people using mental mapping approach

Реферат:

1. У роботі представлено результати дослідження особливостей переконструювання просторової ідентичності внутрішньо переміщених осіб в Україні, отримані завдяки використанню нового для української соціально-психологічної науки методу ментального картографування. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю науково осмислити проблему самовизначення мешканців України у ситуації збройного конфлікту та визначити стратегії переконструювання соціальних ідентичностей осіб, що поступово пристосовуються до життя в нових умовах. Об'єктом даного дослідження є просторова ідентичність внутрішньо переміщених осіб. Предметом дослідження є особливості переконструювання просторової ідентичності ВПО засобами ментального картографування. Ідентичність визначена як багаторівневий системний конструкт, що формується внаслідок осмислення особою своєї належності до певної спільноти та суб'єктивного ставлення до цієї належності; просторова ідентичність – як усвідомлене відчуття особою власної належності до певного простору чи спільноти, що в ньому локалізована. Аналіз понять «простір» і

«місце» показав важливість їх розмежування: простір розуміється як абстрактна концепцію, що існує незалежно від людського досвіду, проте може нести у собі певні наративи, а місце – як процес, значенням якого є набутий досвід. Відповідно, мі́сцева ідентичність є культурною цінністю, яку поділяє спільнота; колективним розумінням соціальної ідентичності, сплетеної із символічним значенням місця. Запропонована модель емпіричного дослідження передбачає поєднання якісних та кількісних дослідницьких методів, передусім – методів ментального картографування та наративного інтерв'ю. Використання стандартизованих методів дослідження дозволило розподілити респондентів за кластерами залежно від їх копінг-стратегій, статусів ідентичності та часових орієнтацій. Аналіз отриманих даних показав, що вибірка респондентів розподіляється на чотири кластери: «Позитивно адаптовані раціональні», «Позитивно адаптовані соціальні», «Безмісцеві» та «Соціально травмовані». Завдяки детальному аналізу створених респондентами карт було продемонстровано особливості застосування цього дослідницького методу у соціальній психології загалом, та для дослідження просторової ідентичності особи зокрема. Показано, що окремі елементи карт виступають важливими для інтерпретації психологічного змісту переживання простору й травми внутрішньо переміщеними особами в Україні. Показано, що формуванню наративно протяжної життєвої історії, сприяє перехід від створення карти рідного міста до творення карти Києва. Саме в цей момент, як показують зібрані та проаналізовані вербальні наративи, відбувається осмислення власного переселення. Виявлено, що сюжет про проходження точки біфуркації є наріжним каменем життєвої історії переселенців. Запропоновано розгляд феномену просторової ідентичності ВПО у спектрі «локальна ідентичність – українська ідентичність – переселенська ідентичність». Локальна ідентичність ВПО постала як відчуття власної належності до рідного міста, що в деяких випадках може розширюватись до більш широкої ідентифікації себе з вернакулярним Донбасом загалом. Така ідентичність із містом може набувати як форми посиленого відчуття респондентом себе як «вихідця з рідного міста», так і мати символічне вираження. Українська ідентичність, інтерпретована не у національному, а у просторовому контексті, може розглядатись у рамках дискусії про агентність та поставати предиктором здійсненого респондентом вибору на користь переселення до Києва. Українська ідентичність здебільшого демонструється респондентами на карті у вигляді підписів топонімів українською та зображення українських прапорів у містах окупованої території. Виділена у ході дослідження «переселенська ідентичність» постала як ототожнення себе зі спільнотою людей, що позбавлені власного дому і знаходяться у проміжному положенні між минулим і майбутнім. Узагальнюючи думки респондентів можна говорити, що «бути переселенцем» для них означає поєднання трьох компонентів: прожитого досвіду вимушеного переїзду у незнайоме місто, ідентифікації себе зі спільнотою, об'єднаною таким досвідом (реальною чи уявною), та багатовимірного відчуття «позбавленості дому». За підсумками дослідження можна стверджувати, що застосування методу ментального картографування в поєднанні з наративним інтерв'ю сприяє подоланню онтологічних розривів у автонаративі, проте його переконструювальний потенціал реалізовується по-різному у різних осіб, чи, на більш узагальненому рівні, кластерів респондентів. Для респондентів з надкластеру «позитивно адаптованих» картографування виступає як спосіб структурувати власний досвід та усвідомити множинність власної просторової ідентичності (локальної, української та переселенської водночас). Для респондентів кластеру «соціально травмованих» картографування має радше діагностичний потенціал, може сприяти просторовій локалізації травми та артикулювати найбільш проблемні області просторової ідентичності.

2. The thesis presents the results of a research on transformation of spatial identity of internally displaced people, obtained by the usage of mental mapping, a research method that is novel for social psychology in Ukraine. The need to explore the self-determining of Ukrainians in the times of an armed conflict contributed to the relevance of the topic, as well as the need to consider the main strategies the person uses to inscribe themselves to the new living conditions. The research issue was chosen considering the social pertinence of the academic field alongside the research gap in sphere of construction and re-construction of social identities of displaced people. The research object is spatial identity of internally displaced people, while the research subject is the specifics of re-construction of the spatial identitiy using mental mapping. Identity was defined as a multi-levelled systematic

construct formed as a result of thinking on person's belonging to a certain community. Spatial identity is defined as person's feeling of own belonging to a certain space, which is formed as a result of the identification process with a certain place and with those practices, rituals and elements of experience that occur in this particular place. The research design implied mixed method approach that included both qualitative and quantitative methods, featuring mental mapping and narrative interview. Standardized research tools allowed to divide the research informants into four clusters basing on their coping strategies, identity statuses and time perspectives. The clusters were: 'Resilient – Rational', 'Resilient – Social', 'Placeless' and 'Experiencing social trauma' informants. The research procedure implied the suggestion for the informants to map their hometowns followed by a task to map Kyiv. The instruction to the mapping exercise was supposed to be a narrative impulse for an interview and contribute to the creation of a holistic story of displacement. Reflecting on the maps and the stories they tell, the respondents were able to rethink their identities and their attitudes to the represented spaces. The following detailed analysis of the elements of the maps contributed to showing off the specifics of mental mapping as a generic research tool in social psychology and a particular tool for exploring identities. The elements of the maps appear to be crucial for interpreting the psychological meaning of experiencing the trauma of relocation among the internally displaced people in Ukraine. As the analysis of the life stories shows, the switch of the mapping object itself facilitates the informants to add a reflective component to those stories. The plot of coming through a certain bifurcation point seemed to be a cornerstone of the life story of displaced people. Spatial identity of internally displaced people is shown as a specter of multiplicities: local identity – Ukrainian identity – resettlement identity. Herein, local identity appeared to be a feeling of belonging to a hometown that in some cases expanded to a wider identification with vernacular Donbas. Such identity may be expressed either as person feeling themselves 'more a person from a certain place than before', or have symbolic manifestations. Ukrainian identity of the displaced people was interpreted in a spatial rather than national context. In terms of agency, Ukrainian identity tended to manifest as a product of the choice the informants made while considering a place to relocate, and be a predictor for the choice to remain on Ukrainian-controlled territories. Such identity is visible on the maps in the forms of placing Ukrainian flag in the occupied cities, as well as using Ukrainian language for labelling their maps. The resettlement identity expressed by the informants may be defined as identification with a community of people deprived of home, and located between the past and the present. Summarizing the thoughts of the informants, 'being a resettler' implied for them three key points: the lived experience of displacement, identification with a specific community of people that shared such experiences, and a complex sense of 'homelessness'. Considering the research, the combination of mental mapping approach with a narrative interview can contribute to overcoming of the ontological disparity in the self-narration. However, the re-constructive potential of mental mapping exercise may have different forms among different clusters of research participants. Thus, for the resilient participants, mapping appears to be a way to structure the traumatic experience and realize the multiplicity of owns spatial identity (namely local identity, Ukrainian and the resettlement identity). For those participants who experience social trauma, mapping may have a screening potential, as it helps to localize the traumascape and articulate the core problems of spatial identity.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки:

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності:

Підсумки дослідження:

Публікації:

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації:

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Коробка Лариса Миколаївна

2. Korobka Larysa M.

Кваліфікація: к. психол. н., 19.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Семків Ірина Ігорівна

2. Semkiv Iryna I.

Кваліфікація: к. психол. н., 19.00.11

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Блинова Олена Євгеніївна

2. Blynova Olena Yevgenivna

Кваліфікація: д.психол.н., 19.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Климчук Віталій Олександрович

2. Klymchuk Vitaliy O.

Кваліфікація: д. психол. н., 19.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Дворник Марина Сергіївна

2. Dvornyk Maryna S.

Кваліфікація: к.психол.н., 19.00.05

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

VIII. Заключні відомості

Власне Прізвище Ім'я По-батькові голови ради Васютинський Вадим Олександрович

Власне Прізвище Ім'я По-батькові головуючого на засіданні Васютинський Вадим Олександрович

Відповідальний за підготовку облікових документів

Реєстратор

Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є відповідальним за реєстрацію наукової діяльності

Юрченко Т.А.